

40. jubilejni Goljevščkov spominski dan

22.4.2024, Hajdrihova 28, Ljubljana

Okrogla miza »Poplave 2023 - stresni test za vodarstvo«

(Od leve proti desni): doc. dr. Primož Banovec, dr. Lidija Globevnik, Jurij Kern, Tine Radinja, Borut Roškar in Peter Lovšin

Gostje okrogle mize:

- **dr. Lidija Globevnik**, TC Vode, predsednica Društva vodarjev Slovenije,
- **Jurij Kern**, župan Občine Komenda,
- **Tine Radinja**, župan Občine Škofja Loka,
- **Borut Roškar**, direktor VGP Drava Ptuj,
- **Peter Lovšin**, urbanist – arhitekt.

Povezovanje: **doc. dr. Primož Banovec**, UL FGG, Inštitut za vodarstvo

Namen okrogle mize:

- preveriti, kako uporabniki storitev vidijo vodarsko stroko, ki je kadrovsko močno podhranjena;
- ugotoviti, ali vodarska stroka posluša uporabnike in jih skuša razumeti;
- poizvedeti, ali bi morali vodarji izboljšati svoje področje dela, da bi dosegli širšo družbeno uveljavitev.

Vabljeni panelisti – iz vrst strokovnjakov, ki imajo izkušnje tako v domačem kot mednarodnem okolju, kjer imajo vodarji različne poglede na upravljanje voda; župani, najvišji predstavniki lokalnih skupnosti, ki imajo dragocene izkušnje z vodarji iz nedavnih poplav; izvajalci javne vodnogospodarske službe in prostorski načrtovalci, ki se ukvarjajo z umeščanjem in posegi v prostor.

Uvodno vprašanje: na kakšen način z vidika svojih izkušenj zaznavate poklic vodarja in vodarsko stroko?

Dr. Lidija Globevnik je pojasnila, da danes bistveno lažje razloži, s čim se kot vodarka ukvarja, kot je bila to praksa pred tremi desetletji, ko so se vodarji predstavljali le kot hidrotehniki ali inženirji. Razložila je, da se je termin »vodar« začel pojavljati v letu 1994, ko je bilo ustanovljeno tudi Društvo vodarjev Slovenije, ki ga danes vodi. Vodarji že od nekdaj delujejo na področju urejanja vodotokov in so bili vedno prepoznani po tem, da skrbijo za poplavno varnost, manj pa za druge elemente vodnega gospodarstva in gospodarjenja z vodami. Dodala je, da se je termin v javnosti v dveh desetletjih ustalil, percepcija vodarstva pa celo razširila. V Sloveniji deluje še vrsta drugih društev, ki se ukvarjajo z vodami, vodarji pa so v osnovi hidravliki, hidrologi in inženirji, ki se zadnjih nekaj let učijo tudi ekologije in trajnostnega razvoja. To je zdaj postala njihova identiteta, ki je še pred desetletjem niso imeli. Z razvojem se je močno spremenil tudi pristop h komunikaciji, in na tem področju se stroka vodarstva še kali. Pri trenutnem delu v tujini opaža podobne razvojne korake, kot jih je imela Slovenija pred 20 leti, kjer nihče ne dvomi v delo inženirjev. Strokovno delo opravlja za območje, kjer imajo probleme z vodo in namakanjem zaradi suš, opaža pa, da komuniciranje poteka še na tradicionalen način in da se tudi pri vpeljavi konceptov šele učijo sodelovanja z drugimi strokami, tudi s poudarkom na ekologiji.

Jurij Kern, župan Občine Komenda, je pojasnil, da je imel izkušnje z vodarji že prej, tako pri urejanju vodotokov kot pri protipoplavnih ukrepih. Ti so za njihovo občino izjemno pomembni, saj je Komenda na 18. mestu v Sloveniji po poplavni ogroženosti. Ugotavlja, da država še ni naredila tistega pravega koraka, ki bi ga morala po lanskim poplavah - zgraditi velik zadrževalnik, ki bi za njihovo občino pomenil bistveni del rešitve. Pri tem se zaveda, da občina ne more »ostati suha«, bi pa bila pod vodo zagotovo manjša površina občine in manj bi bilo tudi škode na objektih. Kot župan se je z vodarji srečal že kot investitor v stanovanjsko gradnjo, kjer je bilo treba pridobiti tudi vodno soglasje, še bolj pa jih spoznava v zadnjem času, ko ugotavlja, da so mnogi občani stopili v čevlje vodarjev in se praktično »spoznajo na vse«. Če se je v preteklosti delalo drugače, današnji čas zahteva znanje stroke ter drugačne načine

reševanja poplavne ogroženosti, kot so na primer zadrževalniki pred samimi naselji. Zaveda se, da so vodarji del te rešitve.

Tine Radinja, župan Občine Škofja Loka, je v nadaljevanju navedel, da so njegove izkušnje podobne, da pa lahko razumevanje vodarjev razdeli na čas pred lanskim 4. avgustom in na čas po 4. avgustu, ko se je vse drastično spremenilo, tako v smislu stikov s strokovnjaki iz vrst vodarjev kot njihovega dela. Kot župan se mora zdaj dnevno ukvarjati s hidrološko hidravličnimi (HH) študijami, sodeluje pa tako s koncesionarji, vodarji iz vrst občinskih uslužbencev kot tudi s projektanti v podjetjih. Ugotavlja, da med sabo včasih dobro sodelujejo, včasih pa tega ne znajo, zato se kot župan s tem ogromno ukvarja in združuje tisto,

kar je težko združljivo. Znanje, ki ga pridobiva od vodarjev, mora kot župan prenašati občanom, ki postajajo vse večji »strokovnjaki za krajino in prostor, za parkiranje, promet in vse ostalo«. Povedal je, da jim je v lanski ujni zalilo skoraj 400 objektov, od katerih noben ni bil zgrajen v zadnjih 50 letih. Trditev, da so bili v preteklosti pri zidavi »pametnejši« in da so vedeli, kje zidati, torej ni na mestu. Mnenja je, da so bili prostorski akti v zadnjih letih dovolj pozorni na vodarsko stroko, saj občinski prostorski načrti (OPN-ji) niso dovoljevali širitve na nevarnejša področja. Omenil je, da so bili v Škofji Loki deležni premikov izjemno velike mase vode ter 6-metrskem dvigu gladine, zato se ob 300- in 500-letni povratni vodi kot občan zlahka počutiš neobglenega. Opozoril je še na bistveno razliko med Komendo in Škofjo Loko, saj ima slednja še veliko objektov kulturne dediščine in državnih spomenikov (npr. mostov), ki so del identitete mesta Škofje Loke.

Borut Roškar, direktor VGP Drava Ptuj, je pojasnil, da se pri njih poklic vodarja začne že pri urejanju stanja vodne infrastrukture na terenu. Njihovi rečni nadzorniki oz. pregledniki spremljajo vse uporabnike v prostoru, tudi tiste, ki ob vodotokih gradijo brez soglasij ali brez gradbenih dovoljenj, jih opozarjajo in kršitelje prijavijo inšpekcijam. V prostoru skušajo sobivati z vsemi temi uporabniki, sodelujejo pa tudi z vodarji, ki pripravljajo programe ali delujejo na tehničnih oddelkih. Ti pripravljajo

projektne rešitve in ukrepe, na terenu pa jih zatem izvedejo operativni delavci z opremo, s katero razpolagajo kot koncesionarji. Vodarji morajo biti seznanjeni z vsemi zahtevami s terena, komunikacija z izmenjavo znanj in izkušenj pa mora biti vzorna. Večina njihovih zaposlenih ima z nazivom tehnični delavec ali vodovarstveni nadzornik priznano tudi nacionalno poklicno klasifikacijo. Roškar meni, da jih zaradi prepoznavnosti v prostoru ljudje upoštevajo, njihove naloge koncesionarja ter naloge upravljavca vodne infrastrukture pa jim narekuje DRSV. Ugotavlja, da je ta komunikacija zgledna in da doslej večjih težav ni bilo. Mnenja je, da je sodelovanje nujno tudi z vsemi drugimi strokami, od naravovarstvenikov in ribičev, pa vse do gozdarjev in lovcev, zato je dobra komunikacija med njimi nujna in potrebna. V prihodnje pričakuje še bolj utečene poti sodelovanja, vzpostavitev standardov in izboljšano komunikacijo na upravljavski ravni

Peter Lovšin, prostorski načrtovalec in arhitekt, je uvodoma navedel, da se prostorski načrtovalci pred letom 2008 pri izdelavi prostorskih aktov niso soočali z vodarsko stroko, šele s prihodom uredbe pa so se začeli zavedati, da morajo vanje vključiti tudi modele oz. HH študije. Prve poplavne študije s poplavnimi kartami so z ekipo naredili septembra 2010, nekaj dni pred takratnimi poplavami, ki jih ni nihče pričakoval. Desetletje je posvetil modelom, ki so jih izdelovali vodarji, zatem pa se je bolj posvetil dejavnosti občinskega urbanista – prostorskega načrtovalca. Zakon o urejanju prostora iz leta 2021 je v 45. členu zapovedal, da mora vodja prostorskega akta imenovati interdisciplinarno ekipo, v katero so vključeni tudi vodarji, s katerimi pa so ob zgledni komunikaciji nemoteno potekali posveti in skupno iskanje rešitev. Prostorsko načrtovanje je treba razumeti kot pogodbo, ki nam tolmači, kako bomo kot občani živeli na nekem območju. Kot urbanist se zaveda pomanjkljivosti zaradi odsotnosti regijskega prostorskega načrtovanja na ravni porečij, saj nobena reka ne izvira in se ne konča v eni občini. Zato se pripravljajo sistemi izdelav regionalnih prostorskih planov (RPP-jev), za katere še ni jasno, kaj vse bodo zajeli in ali bodo vodarji v te procese vključeni že na samem začetku, v postopku izdelave strokovnih podlag na osnovi standardov, ki jih je vzpostavila DRSV.

Drugo vprašanje: kakšne so vaše izkušnje in interakcija z ostalimi strokami?

Dr. Lidija Globevnik svoje izkušnje generalno ocenjuje kot zgledne in času primerne. Spominja se, da se je pri izdelavi HH študij nekdaj gledalo tako na kmetijstvo kot urbanizem, potem pa se je to spremenilo. Vodarji, prostorski načrtovalci, kmetijci in gozdarji so se profilirali in šli vsak svojo pot, potem pa spet ugotovili, da nihče od njih nima dovolj natančnih in celovitih vodnogospodarskih načrtov po porečjih. Vodarji so mislili, da jih opredeljujejo zgolj HH študije in predlogi ureditvenih ukrepov, zaradi takega razumevanja pa je sodelovanje z drugimi strokami malce šepalo. Izpostavila je nujnost vključevanja javnosti in civilne družbe v postopke prostorskega planiranja že v fazi načrtovanja. Danes ugotavlja, da se morajo tega učiti tudi vodarji in preveriti, kje vse je njihovo znanje ključno. Pogreša tudi vzpostavitev standardov, ki bi omogočali vključevanje vodarjev v prostorsko planiranje že na samem začetku, hkrati pa ocenjuje, da morajo vodarji poleg prostora razumeti in dobro poznati tudi zakonodajo, pravilnike in standarde, hkrati pa poskrbeti, da bodo njihove argumentirane odločitve v javnosti tudi dobro razumljene. Nekatere pojme, kot je na primer protipoplavna varnost, širša javnost dobro razume, medtem ko ima pojem zmanjševanje poplavne ogroženosti že širšo dimenzijo. Če vodarji ne znajo definirati, kaj počnejo, nastane problem. Ko govorijo o poplavah, javnost tega ne razume kot običajen naravni pojav, pač pa zgolj kot »škodo« in katastrofičen pojav. Prav tako bi morali vodarji v svojo agendo vključiti še dve komponenti - psihologijo in sociologijo, kar je mogoče uresničiti zlasti preko postopkov prostorskega načrtovanja. Če je bilo v preteklosti to vodarjem prizaneseno, se bodo morali za dobro sodelovanje z javnostjo v prihodnje truditi še bolj.

Župan Kern je v nadaljevanju odprl vprašanje, kdo je tisti, ki začne postopek, na katerega se morajo potem vsi obračati, in kdo je tisti, ki na koncu izda vlogo. Pri poplavah je problematična škoda, zato je na mestu vprašanje, kako jo omiliti. Opozoril je, da se pogosto ukvarjajo in prilagajajo posameznim občanom, namesto da bi se ti prilagajali stroki. Take težave imajo na vseh področjih, ne le pri vodi. Izpostavil je ključno vlogo vodarske stroke, ki bi se ji morali prilagajati občani, ne pa obratno, ter hkrati priznava, da bo za to potreben čas.

Župan Radinja mu je pritrdil in povedal, da imajo v Škofji Loki podobne izkušnje, ter navedel pomenljiv citat vodarja: »Najprej je bila voda, potem so bile ribe, potem so bila drevesa, kje so šele ljudje in kje mostovi...«. Pritrdil je Primožu Banovcu, ki je »več strok« simbolično primerjal s silosi, ki sicer stojijo skupaj, njihova vrata pa so dobro zaklenjena. Svoje izkušnje s strokovnjaki s področja vodarstva je razdelil na »zaprte« in »odprte«, ki poslušajo in razumejo ostale poglede. V nadaljevanju je pritrdil tudi Lidiji Globevnik, ki je opozorila na upoštevanje psihološkega in sociološkega vidika pri vključevanju javnosti, kar je označil za ključno, kljub zavedanju, kako časovno naporno je to: »Cilj ni konsenz, ampak to, da imajo občani možnost seznaniti se z argumenti stroke«. To bi morali znati narediti na poljuden način, in čeprav taka komunikacija zahteva čas, nadaljnji procesi tečejo veliko lažje. Izjemen izziv bo tudi spreminjanje pričakovanj ljudi, ki živijo relativno blizu vode, saj se postavljajo v »vlogo žrtve«. Tu so potem še ekologija in spreminjanje planeta ter odločitve, kako to integrirati v strokovne načrte za razvoj lokalnih skupnosti.

Borut Roškar je opozoril, da potrebujemo jasne cilje, kaj v prostoru naj se prioriteto štiti - so to javna infrastruktura, ceste, naselja ali kmetijska območja. Podnebni vplivi vse bolj spreminjajo krajino, zato je to treba spremljati in iskati vedno nove rešitve. Ko bodo cilji jasni, bo bistveno lažje zagovarjati in opravičevati posege ter se tudi pogovarjati z vsemi deležniki. Opozoril je še, da so bili vodarji ob lanske letnih poplavi prvi na terenu. Ostale stroke so se začele oglašati šele po več mesecih, večinoma s kritikami na račun opravljenega dela. Sicer pa pri sprejemanju odločitev glede nadaljevanja del na področju zagotavljanja protipoplavne varnosti vidi zlasti sodelovanje vodarjev in prostorskih načrtovalcev, ki jim bodo pri tem lahko pomagali.

Peter Lovšin je dodal, da je sodelovanje z ostalimi strokami za prostorske načrtovalce še dodatni izziv. Njegove izkušnje so povezane s prostorskimi poročili. Sestavni del vsakega prostorskega akta bodo po novem okoljska poročila, bodisi na ravni občinskih prostorskih planov ali OPN-jev. Okoljsko poročilo mora povedati, ali ima določen poseg (npr. vodnogospodarska ureditev) uničujoč vpliv ali ne. Take vplive je treba tudi izmeriti, kar pa marsikdo ne zna. Drug izziv prinaša sprememba Zakona o kmetijskih zemljiščih, uveljavljena s predpisom iz lanskega leta. Gre za spremembo namembnosti oz. zazidljivosti. Zakon pravi, da lahko lokalna skupnost naredi spremembo namembnosti iz kmetijskega v stavbno zemljišče na podlagi

kriterijev – ali zmanjša obstoječe stavbno zemljišče in ga vrne v kmetijsko zemljišče, ali pa izboljša kmetijski potencial oz. izboljša neko kvalitetno kmetijsko zemljišče za 20 bonitetnih točk. V praksi se lahko zgodi, da se tega ne bo dalo izvesti, kar ima lahko občutne finančne posledice za investitorje ali njihove pooblaščenke. Čeprav ne gre dvomiti v poznavanje urbanističnih kazalnikov, Lovšin meni, da bo prostorskim načrtovalcem koristilo dodatno izobraževanje, saj za zdaj sodelovanje z drugimi strokami še vedno šepa. Opozoril je na dobro prakso pri sosedih, kjer gradbeno dovoljenje investitorju za poseg v prostor izdajajo interdisciplinarno na način, da ga vsak strokovnjak pregleda s svoje perspektive in potrdi s podpisom.

Okrogla miza je potekala 11. aprila 2024 v okviru obeleževanja 40. Goljevščkovega spominskega dneva na UL FGG.

Tretja tema: pomanjkanje kadra – bi lahko z bolj strukturiranimi procesi in obstoječim kadrom naredili več?

Dr. Lidija Globevnik predlaga pripravo tipologije v smislu zasnove tipskih rešitev in tipskih procesov pri reševanju vodarske problematike. Procese bi bilo treba opredeliti skupaj s prostorskim načrtovanjem kot smernice za investitorje. To vključuje kakovostno predpripravo podatkov za izvedbo HH študij za določena značilna tipska območja v Sloveniji, prav tako tudi rešitve za objekte z določenimi nameni in cilji. Sodelovanje in povezovanje strok zagotovo pripomore tudi k boljšemu razumevanju vodarstva in k izboljšani komunikaciji z deležniki. Interdisciplinarno izvedeni projekti lahko strokovnjake ne le povežejo, pač pa jih pri izvedbi naredijo še učinkovitejše. Dolgotrajnost procesov, v katerih sodeluje tudi javnost, niti ni tako problematična, kot se zdi na prvi pogled. Sodelovanje strok pomeni tudi koristi z zbranimi kvalitetnimi in tudi arhiviranimi podatki, katalogizacijami ipd.

Župan Kern pritrjuje, da bosta potrebni tako standardizacija kot tudi tipizacija, kjer bodo morale ob jasnih smernicah biti dobro opredeljene tudi specifikke, ki lahko odstopajo za največ 5 % do 10 %. Opozoril je še na možnost nadaljnega zaposlovanja izkušenega vodarskega kadra, ki je pripravljen aktivno delati tudi po upokojitvi, ter opozoril na slabe prakse, ki z nenehnimi zahtevami za dopolnitev vlog umetno podaljšujejo pridobivanje gradbenih dovoljenj. Tu se v dobi digitalizacije še vedno zapletamo v procesih, čeprav je na voljo ogromno podatkov, ki bi jih morali le pravilno uporabiti in jim dati pravo vrednost, pri tem pa prihraniti dragocen čas. Procese je treba torej le natančno definirati.

Borut Rožkar pritrjuje, da je standardizacija zagotovo potrebna, dodaja pa, da so pomembni tudi cilji. Nekatere bo mogoče doseči s standardizacijo, najbolj pa ga skrbijo administrativne ovire, saj umeščanje objekta v prostor lahko traja celo desetletje, kar je odločno preveč. Tudi izdaja gradbenega dovoljenja, ko je vloga povsem popolna, ne more trajati tako dolgo, kot traja zdaj – celo več kot leto dni. Meni, da je treba administrativne ovire prečistiti in odpraviti anomalije. **Primož Banovec** je ob tem opozoril, da popolna odstranitev t. i. administrativnih ovir ni rešitev in da te do določene mere morajo obstajati.

Peter Lovšin je še navedel, da so zdajšnji procesi v prostorskem načrtovanju, ki so skladni z novo zakonodajo, skorajda alarmantni. Razmerja so se porušila po letu 2017 in postavila prostorske načrtovalce pred dilemo, ali se bodo projekti sploh lahko nadaljevali, če občina do nekega roka določenim pogojem ne zadosti. Ti procesi so frustrirajoči, saj kot stroka investitorjem v dobi digitalizacije ne morejo z gotovostjo zatrditi, da bo neka sprememba možna. Tu je še več podlag, ki jih morajo upoštevati, kot sta atlas voda in atlas okolja, poleg tega pa oviro predstavlja tudi dejstvo, da ima vsaka občina tudi svoj informacijski sistem.

V nadaljevanju je potekala še **razprava z občinstvom**, kjer je župan **Kern** izpostavil, da v Komendi pogosto ne vedo, katera sanacijska dela se bodo po interventnem zakonu izvajala, niti ne kje in kdaj ter kaj bo taka sanacija prinesla. Na Ptuju imajo drugačne izkušnje. Kot pravi **Rožkar**, so vsi ukrepi predvideni točno za posamezno lokacijo, župana pa pred tem pozovejo, naj posreduje še kake dodatne predloge, preden se začnejo izvajati predvideni sanacijski ukrepi. **Primož Banovec** je dodal, da je dobro tudi vedeti, kateremu referentu na občini gre kaka stvar v roke, saj to lahko nakazuje dober ali slab potek procesa. Dodal je, da je nedorečenost procesov ena resnejših in bolj problematičnih točk, zato bi morali pripravljene rešitve izvajalcev gospodarskih javnih služb na standardizirani način prenesti do občin, kjer lahko oddajo morebitne pripombe. **Prof. dr. Mojca Šraj** s Katedre za splošno hidrotehniko UL FGG je na koncu opozorila, da moramo stremeti predvsem k racionalizaciji postopkov, ne pa k poenostavljanju rešitev.

Okroglo mizo je zaključila **izr. prof. dr. Nataša Atanasova**, ki je poudarila, da se morata izobraževanje in potreba po interdisciplinarnosti odražati tudi v izobraževalnih programih. Poklic vodarja je nekoliko drugačen od klasične hidrotehnike in vključuje več drugih strok, a ker so generacije študentov majhne, tega ni občutiti. Na UL FGG so zato pripravili tečaj, ki ga izvajajo skupaj s Fakulteto za arhitekturo, Biotehniško fakulteto in Ekonomsko fakulteto, nanaša pa se na umeščanje modro-zelene infrastrukture, ki zadeva upravljanje padavinske vode v mestih.

Povzetek in fotografije: Miša Hrovat